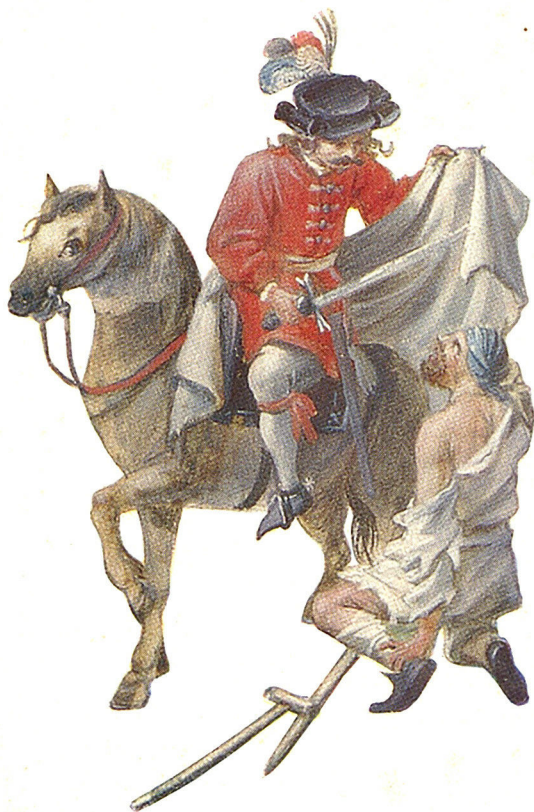

*Tekeningen
Aquarellen
en Grafiek*

125 JAAR CENTRAAL MUSEUM UTRECHT

15 maart — 31 mei 1964

Op 5 september 1963 was het precies 125 jaar geleden — 1838 — dat de verzameling oudheden en kunstwerken, eigendom der gemeente Utrecht, voor het publiek toegankelijk werd gesteld, en hiermede het oudste gemeentelijke museum in den lande was opgericht. Burgemeester Van Asch van Wijck was de grote promotor van deze nog bescheiden collectie, waarin zich evenwel historisch en esthetisch zeer belangrijke stukken bevonden. Ondergebracht op de zolders van het (huidige) stadhuis, had de metertijd groeiende verzameling al vrij spoedig te kampen met ruimtegebrek, een probleem dat vandaag nóg niet is opgelost. De eerste, zeer summiere catalogus van het geëxposeerde, een klein boekje, verscheen in 1838; daarmee zag een der oudste museumcatalogi van Nederland het licht. Verre van een museum in de moderne zin van het woord te zijn, bood de opstelling toch het voordeel dat de kunstwerken geregistreerd, beschermd en publiek te bezichtigen waren. De collectie maakte echter een onderdeel uit van het stadsarchief en werd tot 1941 door de gemeente-archivaris beheerd.

Toen Mr. S. Muller Fz. in 1874 aangesteld werd tot archivaris, stond hij in de ontoereikende zolderruimte voor een vrij chaotische openstapeling van voorwerpen. Hij ordende, registreerde, schifte de collectie, kon ze aanvullen met belangrijke stukken die in bruikleen werden gegeven, en gaf reeds in 1878 de eerste grote catalogus uit. Aan hem is het ook ongetwijfeld te danken, dat in 1889 het museum naar een door de Gemeente pas aangekochte ruimere behuizing, het buitengoed „Hoogeland” (thans Staatsbosbeheer) kon worden overgebracht, waar het reeds in 1892 werd heropend. Mr. Muller had zich ingespannen om de nieuwe opstelling logisch en overzichtelijk te maken, waarin hij, te oordelen naar oude foto's en beschrijvingen, voor het gevoel van zijn tijd zeer zeker is geslaagd. Zijn belangrijkste renovatie was het inrichten van een aantal stijlkamers: met onderdelen, uit Utrechtse huizen afkomstig, geven deze weer hoe interieurs van het einde der 15e tot het einde der 18e eeuw er uitzagen. Deze stijlkamers bestaan nu nog; hun aantal is ondertussen uitgebreid en het was metertijd ook mogelijk een grotere stijlzuiverheid te verkrijgen.

De uitvoerige catalogus van 1878 werd in 1904 gevolgd door de tweede, gewijzigde en aangevulde uitgave. Alle belangrijke en geëxposeerde stukken staan hierin vermeld, als het in 1866 te geschenke ontvangen „Poppenhuis”, de stijlkamers met hun volledige inrichting, de beelden uit de Domkerk, en zo meer. Schilderijen ontbreken, op enkele

Afbeelding op voorzijde: *Joost van Atteveld: St. Martinus en de bedelaar (detail uit: De Burgemeesters en Ondermannen van Utrecht) — 1648, aquarel op perkament.*

*Abraham Bloemaert: Zinnebeeldige voorstelling van de ijdelheid —
ca. 1610, gewassen pentekening.*

minder belangrijke stukken na, bijna volledig, evenals de tekeningen, o.a. van Saenredam en Saftleven, die in de edities van de „kleine” catalogi tussen 1838 en 1870 wel vermeld worden. De schilderijen waren reeds in 1872 aan het „Genootschap Kunstliefde” uitgeleend dat deze met zijn eigen bezit in één „groot” schilderijenmuseum in het gebouw van Kunsten en Wetenschappen aan de Mariaplaats had samengebracht; de tekeningen, die aanvankelijk nog op de zolder van het stadhuis geëxposeerd werden, waren inmiddels wegens ruimtegebrek naar de „Topografische Atlas” van het Gemeente-archief overgebracht. Toch bleek ook „Hoogeland” nog te klein om alle stukken te bevatten, die in de loop der jaren het museum-bezit vermeerderden.

Herman Saftleven: Rots met ruïne, een mensenhoofd in profiel vertonend
— 17e eeuw, zwartkrijltekening, gewassen in bister.

*Abraham Bloemaert:
De heilige familie aan
de voet van een boom
— 1593, gravure.*

Maria dat puero mater terrestria dona dat contra matrem curica dona muer.

Weliswaar werden voor aankopen maar geringe bedragen uitgetrokken, doch Mr. Muller, een doordrijvend man, werkte met hart en ziel voor het museum en wist op allerhande wijzen mooie maar vooral historisch belangrijke stukken naar zich toe te trekken. Het ruimteprobleem werd scherp aan de orde gesteld in 1899 bij het ontvangen van een legaat van 21 schilderijen, en enkele jaren later in 1911 toen het „Genootschap Kunstliefde” wegens moeilijkheden met het Gemeentebestuur alle schilderijen, die het in bruikleen had, teruggaf. In 1918 kocht de Gemeente van het „Genootschap Kunstliefde”, dat zijn gehele museum oploste, nog 63 oude schilderijen, die voorlopig werden opgeborgen bij het teruggegeven bruikleen. Ondertussen had ook het Aartsbisshoppelijk Museum om ruimte verzocht. Na vele besprekingen keurde de Raad in 1916 een plan goed waarbij het oude Agnietenklooster zou worden gerestaureerd en uitgebreid. In dit gebouw zou ook plaats worden ingeruimd voor het Aartsbisshoppelijk Museum en voor de collectie van het Provinciaal Utrechts Genootschap. Nadat het museum „Hoogeland” in 1918 werd gesloten om dit gebouw aan Staatsbosbeheer te kunnen afstaan, werden de bouwwerkzaamheden, zo snel als de oorlogsomstandigheden het toelieten, uitgevoerd en kwamen in 1919 klaar.

Mr. Muller trad op 31 december 1918 af als archivaris en werd opgevolgd door Dr. W. C. Schuylenburg. Hoewel deze tevens „directeur van

het Centraal Museum" werd, bleef de toestand van ondergeschiktheid aan het archief bestaan en lag de nadruk nog steeds op de historische aard der verzameling. Op 1 augustus 1921 werd het museum, dat nog door Mr. Muller werd ingericht, plechtig geopend. Langzamerhand echter zal het sterk beklemtoonde historische karakter gaan verdwijnen, zowel omdat de algemeen gangbare opvattingen over musea meer en meer naar de esthetische kant evolueerden, als door het feit dat de Gemeente haar schilderijen, in hoofdzaak tot de Utrechtse school behorend, in het museum onderbracht. Bovendien was een kunsthistorica, Jkvr. Dr. C. H. de Jonge, door Dr. Schuylenburg meer met het beheer van het museum belast, waardoor ook een nieuwe stempel op het aanzien der collecties en op het verzamelprogramma werd gedrukt. Het gebouw evenwel was en bleef te klein; er was niet voorzien in depotruimte, evenmin in uitbreidingsmogelijkheden, en in alle jaarverslagen komt deze zelfde klacht terug. Dit ruimtegebrek gaf aanleiding tot een te herhaald veranderen der opstelling.

In 1928 gaven Dr. Schuylenburg en Jkvr. de Jonge de „Catalogus van het historisch museum" uit, een catalogus op historische basis, in 1933 de „Catalogus der schilderijen", waaruit blijkt dat ook het zuivere „Kunst"-aspect zijn rechten kreeg. Na de oorlogsjaren van 1940—45 tijdens dewelke het museum een korte tijd veiligheidshalve ontruimd en gesloten werd, stond Jkvr. de Jonge, die in 1941 was opgevolgd als directrice — het museum was toen eindelijk ook volledig losgemaakt van het archief — voor de zware taak der interne reorganisatie, die als resultaat o.m. had de in 1952 uitgegeven „Catalogus der schilderijen", van de nieuwe opstelling, uitbreiding van het museumbezit, en uitbreiding van de ruimte.

Deze taken werden op 1 juni 1951 van haar overgenomen door Dr. M. E. Houtzager, die bovendien als wezenlijke opdracht kreeg toegedeeld de „kunst bij het volk" te brengen. Om deze doorbraak uit de beslotenheid te realiseren werd getracht, niet zonder moeite, de museumcollecties systematisch aan te vullen en uit te breiden en de allernoodzakelijkste ruimte te krijgen om alle belangrijke werken op een genietbare wijze op te stellen. De opening van het Fentener van Vlissingenhuis in 1952 voor de afdeling moderne kunst bracht al enige verlichting. Meer hoop voor de oplossing der ruimtemoeilijkheden lag in de plannen die in 1950 door Ir. Van der Steur waren ontworpen, later, toen deze geen doorgang konden vinden, in het fraaie ontwerp van architect G. Th. Rietveld (1960—63), dat evenwel nog niet in een stadium van uitvoering is gekomen.

Afbeelding op vorige pagina: Melchior d'Hondecoeter: Wijffjespauw met pauwkiekens in een park — 2e helft 17e eeuw, gewassen sepiatekening.

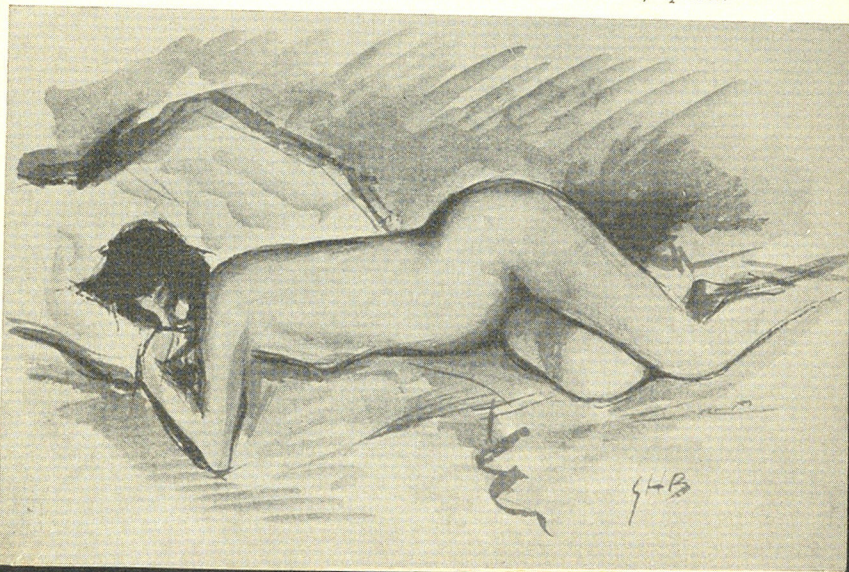

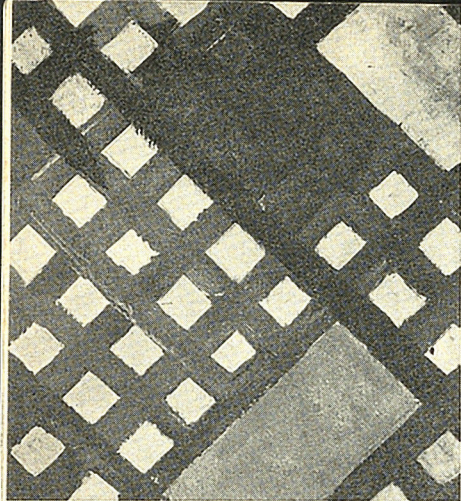
*Leendert (Leo) Gestel: Portret van Jan Toorop — ca. 1920,
zwartkrijttekening.*

Wat het uitbreiden van het contact met het publiek betreft, werd een groot aantal tentoonstellingen georganiseerd die zowel een wetenschappelijk — waardoor het museum ook meer en meer in het buitenland bekend wordt — als een vulgariserend karakter dragen. Om er enkele van te noemen: Caravaggio en de Nederlanden, Nederlandse Architectuurschilders, Jan van Scorel, Uit Koninklijk Bezit, de Schatten van Peru, Paus Adrianus VI, Van Gogh, Moderne Braziliaanse kunst, Pieter Jansz. Saenredam, de Kunst der Hethieten, Het Goud van Peru, Vroegchristelijke Kunst uit Rome, 5000 Jaar Kunst in Pakistan.

In de rij van deze tentoonstellingen wordt thans een keuze van de belangrijkste stukken uit het eigen bezit van het museum aan tekeningen, aquarellen, gouaches, litho's, houtsneden, gravures en etsen geëxposeerd. Deze interessante afdeling „Tekeningen en Grafiek” kreeg tot dusver nooit de kans uit haar portefeuilles te voorschijn te komen, daar ruimtegebrek zelfs een beperkte permanente opstelling niet toelaat. Bij deze tekeningen en prenten ligt uiteraard, op grond van het verzamelprogramma, het accent op de Utrechtse meesters, terwijl getracht wordt voor de heden-

George H. Breitner: Liggend naakt — einde 19e eeuw, aquarel.

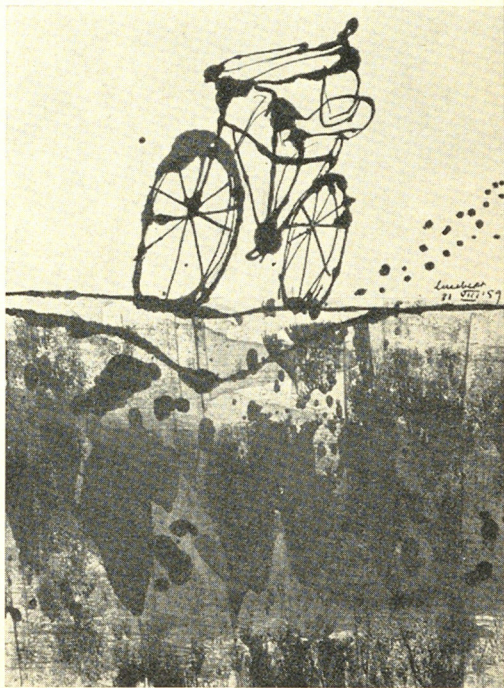
*Theo van Doesburg:
Contre-composition —
1917, gouache.*

*Samuel Jessurun de
Mesquita: Acht menselijke
figuren — 1931, ets.*

daagse kunst een overzicht samen te stellen van de door Nederlandse kunstenaars gevolgde moderne stromingen. Meesters als Abraham Bloemaert, Gerard van Honthorst, Andries en Jan Both, Jan van Bronckhorst, Joost van Atteveld, Paulus Moreelse, Paulus van Vianen, Cornelis van Poelenburgh, Herman Saftleven, Roeland Saverij, komen voor naast Karel Appel, Lucebert, Jan Toorop, Isaak Israëls, Reinier Craeyvanger, Willem van Leusden, Jan Mensinga, Arie Veldhoen, en vele anderen.

In deze tentoonstelling worden drie aspecten tegelijk gerealiseerd: ingericht ter viering van het 125-jarig bestaan, waardoor de expositie een feestelijk cachet krijgt, geeft zij aan de wetenschapsmensen beter inzicht van wat het Centraal Museum in deze afdeling bezit, en krijgt het kunstlievend publiek de gelegenheid een reeks fraaie werken op tekenkundig en grafisch gebied te genieten.

*Lucebert: Fiets —
1959, tekening.*

*Jan Maurits Quinckhard: Portret van
zijn zoon op 17-jarige leeftijd — 1e
helft 18e eeuw, tekening in zwart en
rood krijt.*

CENTRAAL MUSEUM UTRECHT

Agietenstraat 1
Buslijnen 8 en 11

15 maart t/m 31 mei 1964

TENTOONSTELLING

Tekeningen, aquarellen en
grafiek

De expositie is geopend:

werkdagen	10—17 uur
zondagen	13—17 uur
dinsdagavond	20—22 uur

Toegangsprijs f 0,50 per persoon

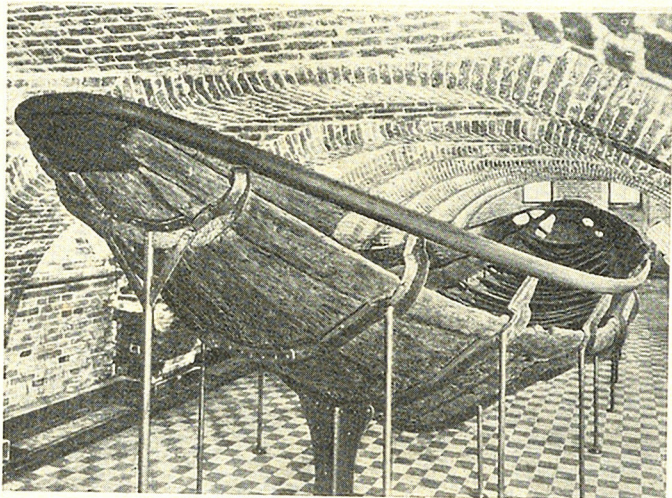
Houders van jaarkaarten f 0,25 per persoon

Zaterdagmiddag en dinsdagavond f 0,25 per persoon

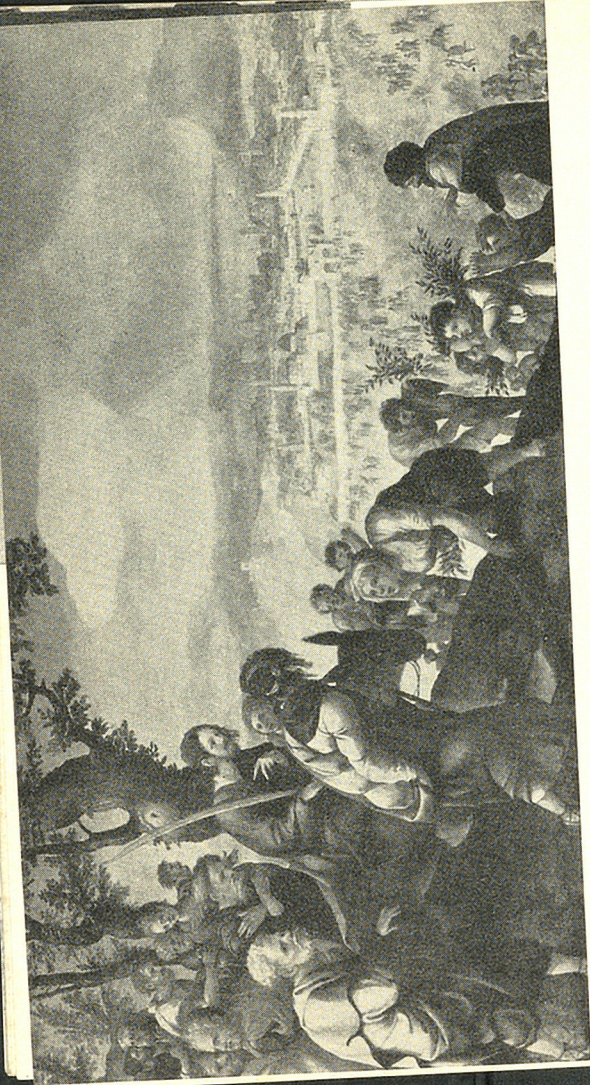
Houders van schoolkaarten gratis

Geïllustreerde catalogus verkrijgbaar

ENIGE „HOOFDSTUKKEN” UIT DE COLLECTIES
VAN HET CENTRAAL MUSEUM

Het Utrechtse schip, vermoedelijk ca. 800 na Christus. In 1930 bij graafwerk aan de Van Hoornekade te Utrecht te voorschijn gekomen.

*Jan van Scorel (1495—1562): Drieluik der familie van
Lochorst (middenpaneel — De intocht van Christus in
Jeruzalem) — 1526/27, paneel.*

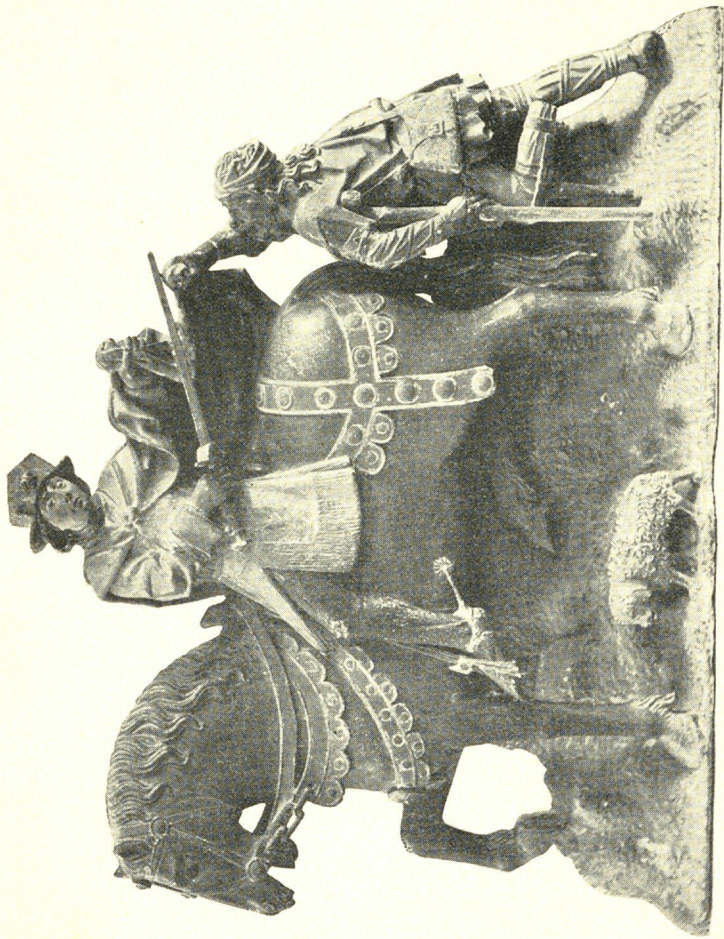
Afbeelding hieronder:
*Hendrick Ter Brugghen (1588—1629): De roeping van
Mattheus — 1621, doek.*

*Hendrick Ter Brugghen (1588—1629): De roeping van
Mattheus — 1621, doek.*

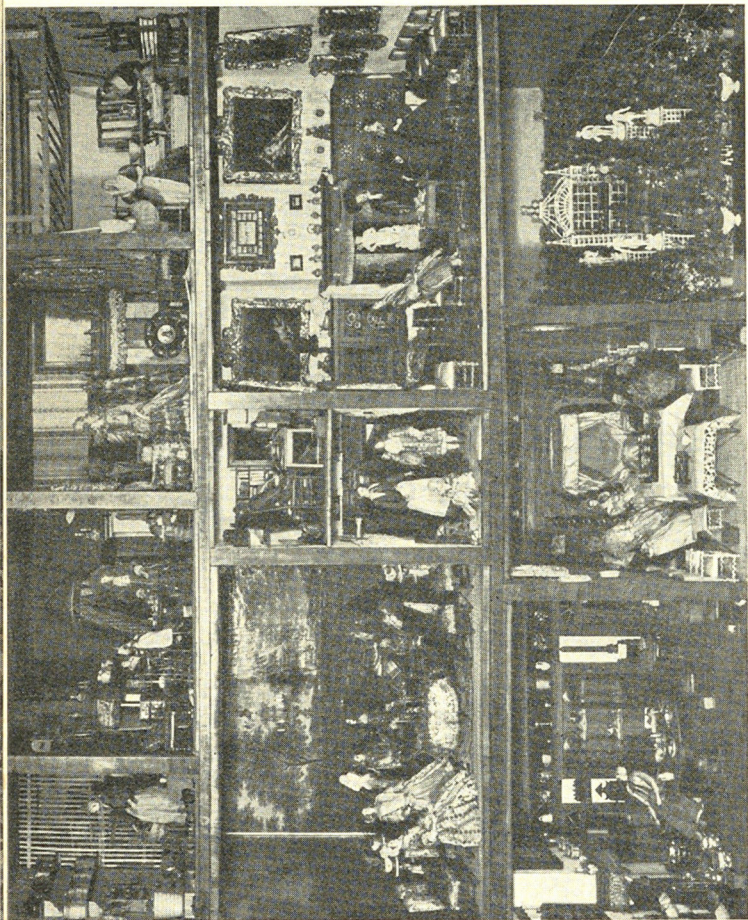

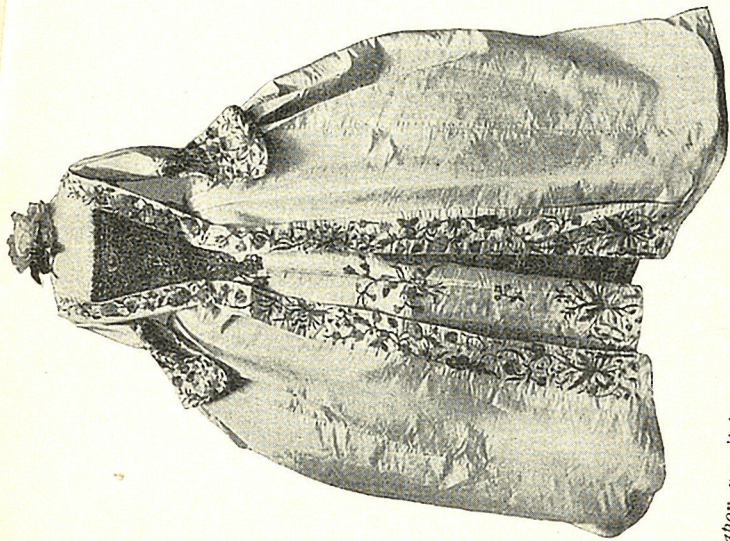
Gerard van Honthorst (1592–1656): De koppelaarster — 1625, paneel.

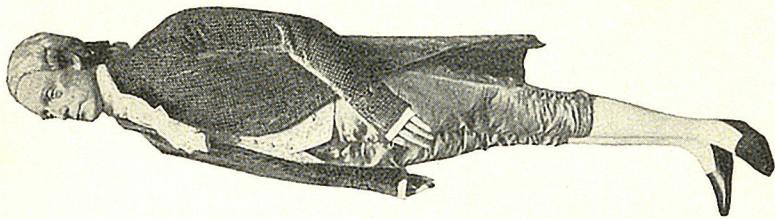
Onbekend meester: St. Maarten, 3e kwart 15e eeuw, gepolychromeerde kalksteen.

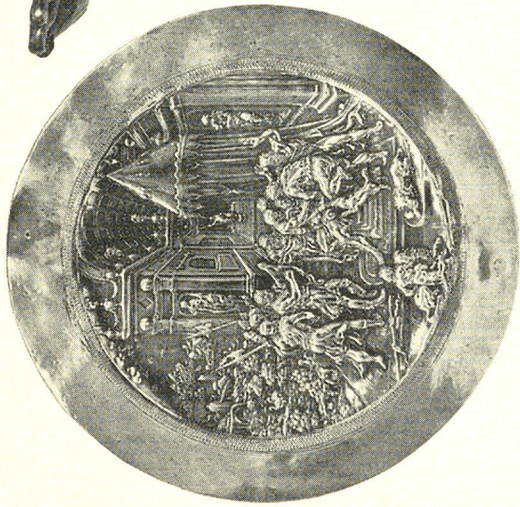
Het 17-eeuwse poppenhuis.

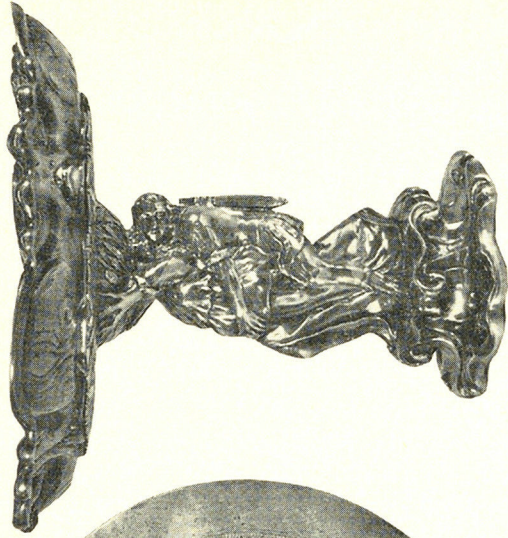
*Japon van lichtblauwe zijde met
borduurwerk ca. 1760.*

*Herencostuum
ca. 1815.*

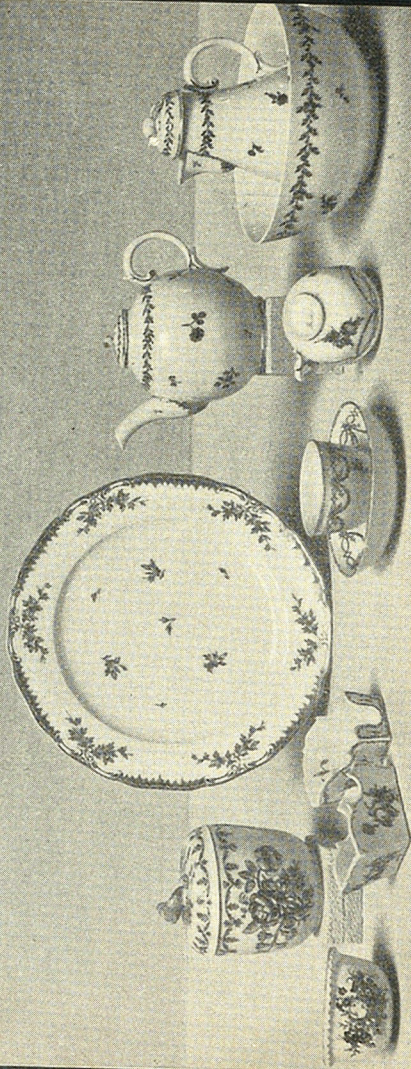

Paulus van Vianen (midden 16e eeuw—1614): zilveren plaquette met de voorstelling van David en Saul — ca. 1594, gemerkt PAVLYS. DE VIANA. FE.

Adam van Vianen (1569—1627): Gedreven zilveren schaal met de voorstelling van Apollo en Daphne, gemerkt A.D. VIANA. FE. 1620.

Kenze uit Loosdrecht en Amstel porcelein, 18e eeuw.

*Mari Andriessen
(geb. 1897): De
dokwerker, 1951,
brons.*

Jan Sluyters (1881–1956): Zittend naakt — 1926, doek.

De Barokkamer, interieur uit de 2e helft der 17e eeuw.

